

סיפור נוצץ

* במקרים מסוימים אין מנוס מהנחת כתר על שן פגועה, מהי האפשרות הטובה ביותר והאם התדמית השלילית שדבקה בכתרים מזהב מוצדקת?

ד"ר נחום סאמט 22.12.2009 11:44

למרות הסטיגמות, המעשיות והבדיחות שנקשרו בהם זה עשרות שנים, כתרי זהב לשיניים עדיין נמצאים בשימוש נרחב והם נחשבים הכתרים המוצלחים ביותר שרפואת השיניים יכולה להציע. בניגוד לדעה הרווחת, התקנת כתרים מזהב אינה נורמה המקובלת במדינות נחשלות בלבד. ההערכה היא שכ-15% מהכתרים המותקנים כיום בארצות הברית, הם מזהב. מדוע בישראל תדמיתם כה ירודה? כתרים הם שחזורים דנטליים שנעודו להחזיר לשן, שחלק גדול מכותרתה נפגע כתוצאה מעששת או שבר, את צורתה ואת תפקודה. אידיאלית, החומר שממנו עשוי הכתר צריך לענות על דרישות מסוימות ולתת מענה אסתטי, בדיוק כמו השן הטבעית. הדרישות הן חוזק, עמידות לשחיקה ולנוזלים שבפה (חומרים חומציים ובסיסיים) ועמידות למאכלים קרים וחמים. מבחינה אסתטית, הכתר צריך לשחזר את הצורה והצבע המאפיינים שן טבעית.

מעבר למאפיינים חשובים אלו, החומר שממנו עשויים הכתרים צריך להתאים לשימוש בגוף האדם, להימצאות בצמוד לרקמות חיות ולשהייה בחלל הפה לאורך שנים. על כן, חומרים אלו אמורים להיות דומים מאוד לשן בחוזקם ובעמידותם לשחיקה, שהרי לא רצוי שחומר השחזור ישחוק באופן אגרסיבי את השיניים של הלסת הנגדית.

אם מתעלמים לרגע מהאסתטיקה, זהב הוא חומר השחזור האידיאלי. הוא עונה על כל דרישות החוזק, העמידות והשחיקה ונחשב מתאים מבחינה ביולוגית. לזהב יש יתרון חשוב נוסף, שאינו ניכר לעין הבלתי מקצועית - גם כתר זהב בעובי מינימלי יכול לעמוד בכל הדרישות מחומר שחזור אופטימלי לשן. כתר זהב שעוביו פחות ממילימטר אחד יכול לשחזר עשרות שנים בפיו של אדם. המשמעות היא, שבעת שמכינים שן שנפגעה להתקנת כתר, יש צורך להסיר רק מעט ממנה כדי לאפשר את ההתקנה.

אלא שצבעו של הזהב יוצר בעיה אסתטית. לכן פותחו טכנולוגיות לשימוש בחרסינה לבניית כתרים. הטכנולוגיה הנפוצה ביותר מבוססת על יצירת קשר כימי ומכני בין חרסינה למתכת. בטכנולוגיה זו מתקינים בבסיס הכתר כפת מתכת דקה ועליה מניחים ציפוי חרסינה הבנוי משכבות, בדומה לשן. כך יוצרים כתר הדומה לשן טבעית, שמשלב אסתטיקה וחוזק.

ועם זאת, חרסינה נשברת לפעמים. בגלל הצורך ליצור מקום לשכבות המתכת והחרסינה שמהן בנוי הכתר, דרשה הסרה של שכבות רבות יותר מהשן המשוחזרת.

בגלל ההנחה (המוטעית בחלקה), שהמתכת שבבסיס הכתרים גורמת להיווצרות קווים שחורים מתחת לכתרים, פותחו כתרי חרסינה שבהם אין מתכת. בעשור האחרון הופיעו כתרים מחרסינה על כיפה מחומרים קרמיים כמו זירקוניום או אלומיניום אוקסיד. הכיפות מחומרים אלה הן לבנות ולא מתכתיות, ולכן נחשבות יותר אסתטיות.

מהו, אם כן, הכתר הטוב ביותר? כמו בכל תחום אחר, ככל שההיצע רב יותר, ההחלטה קשה יותר. במחקר שבו הייתי שותף, שנערך באוניברסיטת הארוורד בארצות הברית, הייתי חלק מקבוצה של חפאי

שיניים שהתבקשו לבחון תמונות של עשרות חיוכים, ולזהות אם נראים בהן כתרים. אם זיהימו כתרי, נדרשנו לנסות לזהות מה סוגו. אותן שאלות הוצגו גם לקבוצה של סטודנטים ונבדקים מזדמנים. התברר שאף לא אחת מהקבוצות לא הצליחה לזהות נכון את כל הכתרים. אפילו המומחים לא זיהו באופן סביר אילו כתרים הם חאים.

המסקנה היא, שמבחינה אסתטית אפשר לקבל תוצאה מצוינת בכתרי חרסינה מכל הסוגים. ההחלטה באיזה כתרי לבחור נגזרת משיקולים הקשורים לחוזק חומר השן הנותר, לסוג השן המשוחזרת ולהערכת הכוחות המופעלים בפיו של כל מתרפא.

למרות זאת, רבים מהכתרים שבהם נתקל אדם אינם עונים על דרישות אסתטיות בסיסיות. במלים אחרות, הם לא נראים טוב. ההסבר לכך קשור בשני גורמים עיקריים - כמות חומר השן שהורדה בעת ההכנה להתקנת כתרי, והאיכות המקצועית של הרופא ושל טכנאי השיניים. התחלנו בזהב, סיימנו בחרסינה, אבל אין תשובה חד משמעית לשאלה מה עדיף - זהב או חרסינה. כמו בכל טיפול רפואי, ההחלטה צריכה להתבסס על הרצונות והצרכים של כל מתרפא, תוך כדי הבנת העובדה שלכל חומר יתרונות וחסרונות יחסיים.

הכותב הוא מומחה בשיקום הפה, חבר סגל בכיר בפקולטה לרפואת שיניים באוניברסיטת הרווארד ובעל מרפאה פרטית בתל אביב